

Səməd Vurğun Gürcüstan mətbuatında

Müşfiq Borçalı (Çobanov)

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu
E-mail: mborcali@gmail.com

Annotasiya. Məqalədə Gürcüstan mətbuatında Azərbaycanın Xalq şairi Səməd Vurğunun həyat və yaradıcılığının Gürcüstanla, xüsusilə də, Tiflislə daima bağlı olmasını əks etdirən məqalələr araşdırılır. Göstərilir ki, ana dilində yazdığı ilk mətbu şeiri də, rus dilinə tərcümə olunmuş ilk əsəri və rus dilinə tərcümə olunmuş ilk kitabı da məhz Tiflisdə işıq üzü görmüş S.Vurğun dəfələrlə Gürcüstanda olmuşdur. Onun 1928, 1935, 1941, 1942, 1946, 1953 və 1955-ci illərdəki səfərləri isə xüsusilə əlamətdar olmuşdur. Bu səfərlərin hər biri ilə bağlı istər Tiflisdə nəşr olunan mərkəzi qəzetlərdə (“Yeni fikir”, “Yeni kənd”, “Sovet Gürcüstanı” – “Gürcüstan”, “Zarya Vostoka” (“Şərqi şafəqi”), “Sovet Acarıstanı” və s.), “Dan ulduzu”, “Qarapapaqlar”, “Meydan” və s. jurnallarda, istərsə də, Borçalı bölgəsində nəşr edilən bir çox rayon qəzetlərində, o cümlədən, Savanda (indiki Marneulidə) nəşr olunan “Pambıqçı” – “Yeni Marneuli” – “Kvemo Kartli”, Lüksemburqda (indiki Bolnisiyə) “Al bayraq” – “Qələbə bayrağı” – “Bolnisi”, Başkeçiddə (indiki Dmanisidə) “Sosializm maldarlığı” – “Trialeti”, Qarayazıda (indiki Qardabanidə) “Stalin-çi” – “Samqori”; eyni zamanda Ahısqa bölgəsində Adıgündə “Qızıl rəncbər” – “Adıgün kolxozçu-su”, Axalsixədə “Kommunist” – “Qızıl bayraq”, Aspinzadə “Bağban” – “Sosializm kəndi” və s. kimi mətbuat orqanlarında da maraqlı məqalələri çap olunmuş, şeirləri işıq üzü görmüşdür. Onu da xatırlatmaq lazımdır ki, bu mətbuat orqanlarının hər biri Azərbaycan xalqının maarif və mədəniyyətinin, ədəbiyyat və incəsənətinin inkişafı barədə, eləcə də bu sahələrin görkəmli nümayəndələrinin fəaliyyətləri haqqında zəngin materiallar – məqalə, məlumat və xəbərlər vermişlər. Xüsusilə də Gürcüstanda Azərbaycan, gürcü, rus və s. dillərdə nəşr edilən mətbuat orqanlarında S.Vurğunun həyatı, yaradıcılığı, şəxsiyyəti, insanpərvərliyi, dostluğu və s. xüsusiyyətləri haqqında müntəzəm olaraq qiymətli materiallar çap olunmuşdur. Həmin yazılar vasitəsi ilə böyük şairin mütərəqqi və qabaqcıl ideyaları ilə həm biz, həm də gürcü ictimaiyyəti daha yaxından tanış olmaq imkanı qazana bilmişdir.

Açar sözlər: Azərbaycan, azərbaycanlı, Gürcüstan, gürcü, şair, yazıçı, tərcüməçi, Səməd Vurğun

Məqalə tarixçəsi: göndərilib – 14.05.2026; qəbul edilib – 29.05.2026

Samad Vurgun in the Georgian press

Mushfig Borchali (Chobanov)

Doctor of Philosophy in Philology
Institute of Literature named after Nizami Ganjavi of ANAS
E-mail: mborcali@gmail.com

Abstract. The article examines articles in the Georgian press that reflect the constant connection between the life and work of the People's Poet of Azerbaijan Samad Vurgun and Georgia, especially Tbilisi. It is shown that the first printed poem written by S. Vurgun in his native language, his first work translated into Russian, as well as his first book translated into Russian, were published in Tbilisi. Samad Vurgun has visited Georgia many times. His trips in 1928, 1935, 1941, 1942, 1946, 1953, and 1955 were particularly significant. There were articles about each of these trips in the central newspapers published in Tbilisi (“Yeni fikir”, “Yeni

kend", "Sovet Gurjustani" – "Gurjustan", "Zarya Vostoka" ("Dawn of the East") "Sovet Ajaristani" and others), and in the magazines "Dan ulduzu", "Garapapaglar", "Meydan" and others. As well as in many regional press organs were published in the Borchali region, including in Sarvan (present-day Marneuli): "Pambigchi" – "Yeni Marneuli" – "Kvemo Kartli", in Luxembourg (present-day Bolnisi) "Al bayraq" – "Galaba bayraqi" – "Bolnisi", in Bashkechid (present-day Dmanisi) "Sosializm maldarligi" – "Trialeti", in Karayazi (present-day Gardabani) "Stalinchi" – "Samgori"); at the same time in Ahisga region: "Kizil ranjber" – "Adigun kolkhozchusu". Interesting articles were also published in such press organizations as "Communist" – "Gyzyl bayrag" in Akhalsikhe, "Baghban" – "Sosializm kendi" in Aspinza, etc. It should also be noted that each of these press organizations provided rich materials – articles, information and news about the development of the education and culture, literature and art of the Azerbaijani people, as well as the activities of prominent representatives of these fields. In particular, in Georgia in the presses published in Azerbaijani, Georgian, Russian and other languages, valuable materials about the life, creativity, personality, humanity, friendship, etc. of S.Vurgun have been regularly published. Through those writings, both we and the Georgian public have had the opportunity to get to know the progressive and advanced ideas of the great poet more closely.

Keywords: Azerbaijan, Azerbaijani, Georgia, Georgian, poet, writer, translator, Samad Vurgun

Article history: received – 14.05.2026; accepted – 29.05.2026

Giriş / Introduction

Görkəmli Azərbaycan şairi, tanınmış dramaturq, təcrübəli tərcüməçi, ədəbiyyatşünas-alim, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının təsisçilərindən və Azərbaycan EA-nın ilk akademiklərindən (1945) biri və vitse-prezidenti (1954-1956), müxtəlif illərdə SSRİ-nin ən yüksək orden və medalları ilə təltif edilən, 2 dəfə "Stalin" mükafatına (1941, 1942), 2 dəfə "Lenin" ordeninə layiq görülən, Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının sədri (1941-1948), Azərbaycan SSR Ali Sovetinin deputatı, Azərbaycanın Xarici Ölkələrlə Mədəni Əlaqələr Cəmiyyətinin sədri və s. yüksək vəzifələri şərəf və ləyaqətlə daşımış Azərbaycanın ilk Xalq şairi (1956) Səməd Vurğun (1906-1956) keçmiş SSRİ məkanında böyük nüfuz qazanmış, bütün sovet xalqlarının sevimli şairi olmuş, sağlığında yəqin ədəbiyyat ömrü qazanmış, insanların qəlbində özünə böyük, möhtəşəm və əbədi bir heykəl ucaltmışdır. Bildiyimiz kimi, dahi Səməd Vurğunun mənalı həyatı və zəngin yaradıcılığı Gürcüstanla, xüsusilə də, Tiflislə daima bağlı olmuş, şair dəfələrlə dost və qonşu Gürcüstan səfərlər etmiş, onun bu səfərləri, eləcə də həyat və yaradıcılığı haqqında Gürcüstan mətbuatında silsilə məqalələr dərc olunmuşdur.

Əsas hissə / Main part

Azərbaycan poeziyasının bahadırı, ölməz S.Vurğunun ana dilində yazdığı ilk mətbu şeiri də, rus dilinə tərcümə olunmuş ilk əsəri də və eləcə də, rus dilinə tərcümə olunmuş ilk kitabı da məhz Tiflisdə işıq üzü görmüşdür. Doğrudur, S.Vurğunun ilk şeirinin nəşri tarixi ilə bağlı müxtəlif fikir və mülahizələr mövcuddur. Lakin bütün bunlara rəğmən, deməli ki, fakt faktlığında qalır. Belə ki, uzun müddət Gürcüstanda Azərbaycandilli mətbuatın və Azərbaycan-gürcü ədəbi əlaqələrinin tədqiqi ilə məşğul olan ədəbiyyatşünas-alim R.Məmmədli də S.Vurğunun ilk şeirinin məhz Tiflisdə çap olunduğunu təsdiq etmişdir [7].

Tanınmış şair-tərcüməçi A.Abdulla yazmışdır: "Gürcü ədəbiyyatşünaslarının yazdığına görə, Səməd Vurğuna sənət aləmində ilk vəsiqəni Tiflisdə nəşr olunan "Yeni fikir" qəzeti vermişdir. Şairin ilk mətbu şeiri 1924-cü ildə həmin qəzetin səhifələrində çap olunmuşdur" [1].

S.Vurğunun ilk mətbu əsərinin “Yeni fikir” qəzetində çap olunmasını təkcə gürcü ədəbiyyatşünasları deyil, həm də bir sıra Azərbaycan tədqiqatçıları və pedaqoqları da qeyd etmişlər. Bakı Dövlət Universitetinin nəşri olan “Azərbaycan sovet ədəbiyyatı” dərsliyindən oxuyuruq: “1924-cü ildə Qazax Müəllimlər Seminariyasını bitirib, əvvəl rayonun Şıxlı və Köçəsgər kəndlərində, sonralar isə Gəncə və Quba məktəblərində müəllimlik etmişdir. Bu illərdə yaradıcılığa başlayan S.Vurğun “Qızıl Qələm Cəmiyyəti”nin Gəncə şöbəsində çalışır, yerli və mərkəzi mətbuatda arabir şeirlərini çap etdirirdi” [3, s.251]. Müstəqilliyimizə qədərki dövrdə orta məktəblərin X sinifləri üçün nəşr edilmiş “Sovet ədəbiyyatı” kitabında Səməd Vurğunun çox gənc yaşlarından şeir yazmağa başladığı, “Cavanlar” adlı ilk şeirinin 1924-cü ildə Tiflisdə “Yeni fikir” qəzetində çap olunduğu qeyd olunmuşdur.

Uzun müddət Gürcüstanda Azərbaycandilli mətbuatın tədqiqatı ilə məşğul olan və bu faktı dəqiqləşdirmək üçün “Yeni fikir” qəzetinin 1924-cü ildə çap olunmuş nüsxələrini bir daha diqqətlə araşdıran R.Məmmədli isə yazır: “Təəssüf ki, bu ilin (1924-cü ilin – M.B.) nüsxələrində S.Vurğunun adıçəkilən şeirinə rast gəlmədim. Əvəzində həmin şeiri “Yeni fikir” qəzetinin 1925-ci il 8 may tarixli sayında tapmağa müvəffəq oldum. S.Vurğunun ilk qələm təcrübəsindən olan, çox da güclü təsir bağışlamayan bu şeirinin adı kitabda qeyd olunduğu kimi, “Cavanlar” deyil, “Cavanlara xitab”dır” [7]. “Cavanlara xitab” şeirinin “Yeni fikir”in 1925-ci il 8 may tarixli 101-ci sayında işıq üzü görməsi barədə “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetinin 23 mart 1968-ci il tarixli sayında çap edilmiş “S.Vurğunun ilk mətbu şeiri” sərəlvhəli yazıda da məlumat verilmişdir. Cavanları elm, savad öyrənməyə, vətəninə sevməyə səsləyən bu şeirdə deyilir:

*Mənim düşkün könlüm sizdən eləyir,
Bu fərz olan təmənnanı, cavanlar.
Unutmayın, bəşər sizdən diləyir,
Elm, ədəb, həm də ürfanı cavanlar.
İstəsəniz ölkəniz abad olar,
Ellərin məhbəsləri azad olar.
Onda da Vurğunun könlü şad olar,
Verər sizə can qurbanı, cavanlar”. [7]*

S.Vurğun dəfələrlə Gürcüstanda olmuş, onun 1928, 1935, 1941, 1942, 1946, 1953 və 1955-ci illərdəki səfərləri xüsusilə əlamətdar hadisələrə çevrilmişdir. Həmin səfərlərin hər biri ilə bağlı istər Tiflisdə nəşr olunan mərkəzi qəzetlərdə (“Yeni fikir”, “Yeni kənd”, “Sovet Gürcüstanı”, “Gürcüstan”, “Zarya Vostoka” (“Şərqi şəfəqi”), “Sovet Acarıstanı” və s.), “Dan ulduzu”, “Qarapapaqlar”, “Meydan” və s. jurnallarda, eləcə də, Borçalı bölgəsində nəşr edilən bir çox rayon qəzetlərində, o cümlədən, Sarvanda (indiki Marneulidə) nəşr olunan “Pambıqçı” (1930, sonralar “Stalin yolu”, “Kommunizm uğrunda”, “Yeni Marneuli”, “Kvemo Kartli”), Lüksemburqda (indiki Bolnisiyə) “Al bayraq” (1935, sonralar “Qələbə bayrağı”, “Bolnisi”), Başkeçiddə (indiki Dmanisidə) “Sosializm maldarlığı” (1933, sonralar “Trialeti”), Qarayazıda (indiki Qardabanidə) “Stalinçi” (1931, sonralar “Samqori”); eyni zamanda Ahısqa bölgəsində Adıgündə “Qızıl rəncbər” (1933), sonra “Adıgün kolxozçusu” (1936), Axalsixedə “Kommunist” (1930), sonra isə “Qızıl bayraq” (1938), Aspinzadə “Bağban” (1933), sonra isə “Sosializm kəndi” (1940) və s. kimi mətbuat orqanlarında da maraqlı məqalələr çap olunmuş, şairin şeirləri işıq üzü görmüşdür [5, s.42]. Onu da xatırladaq ki, bu mətbuat orqanlarının hər biri Azərbaycan xalqının maarif və mədəniyyətinin, ədəbiyyat və incəsənətinin inkişafı barədə, eləcə də bu sahələrin görkəmli nümayəndələrinin fəaliyyətləri haqqında zəngin materiallar – məqalə, məlumat və xəbərlər vermişlər. Həmin mətbuat orqanlarının səhifələrində çoxlu sayda şifahi xalq ədəbiyyatı nümunələrinə, klassiklərimiz haqqında yüksək səviyyəli yazılara təsadüf edilir. Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrinin, eləcə də, yerli ədəbiyyat həvəskarlarının bədii əsərləri, ayrı-ayrı xalqların ədəbiyyatlarından edilmiş

tərcümə nümunələri ilə rastlaşılır. Maraqlıdır ki, artıq yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi, S.Vurğunun ilk mətbu əsəri kimi, onun rus dilində ilk kitabı da Tiflisdə işıq üzü görüb. A.Abdulla yazır: “Onun (S.Vurğunun – M.B.) rus dilində ilk kitabı da 1935-ci ildə Tiflisdə Zaqafqaziya Dövlət nəşriyyatı tərəfindən buraxılmışdır. “Şerlər və poemalar” adlanan bu kitab S.Vurğunu ucsuz-bucaqsız ölkəmizin hər yerində tanıtmış, ona ümumxalq məhəbbəti qazandırmışdır” [1].

Ş.Nəzirinin “Yaddaşlarda yaşayan Vurğun” əsərində isə oxuyuruq: “Dost Gürcüstan torpağı S.Vurğunun tez-tez gəlib-getdiyi, sevdiyi bir diyar olub. S.Vurğunu rus oxucusuna ilk dəfə bu torpaq tanıdıb. Onun rus dilində ilk şeirlər kitabı 1935-ci ildə Tbilisidə çap olunub. Bundan sonra şairin poeziyası ümumittifaq oxucusunda geniş maraq doğurub, onun pərəstişkarları artıb. Özünə sənət dostları qazanıb. Gürcüstan şairləri ilə yaxın dostluğunun təməli qoyulub” [9, s.238]. Həqiqətən də S.Vurğunun rus dilində çıxan ilk kitabı böyük bir sevinclə qarşılanmış, hər yerdə poeziyaya, şeirə, vətəninə, xalqına sonsuz məhəbbətlə bağlı olan gənc şairin uğurundan, inamından və cəsarətindən danışılmışdır. Rus oxucuları ilə ilk cəsarətli görüşü və söhbəti olan bu kitab S.Vurğuna hədsiz sevinc bəxş etmişdir. Şair bu kitabı öz doğma balası kimi qəbul etmişdir.

Cəmilə Babayeva arxivdə qəzet materialları arasında azərbaycanlı şairin 1942-ci ilin avqustun 23-də Tbilisidə keçirilən antifaşist mitinqində “Bizim andımız” adlı çıxışına da rast gəldiyini yazmışdır. Həmin il avqustun 24-də “Zarya Vostoka” qəzetində çap olunan nitqdə S.Vurğun mitinq iştirakçılarını faşist işğalçılarına qarşı mübarizəyə çağırır: “Düşmən şanlı Azərbaycanı işğal etmək istəyir, onu Abşeronun neft mənbələri, ağ qızılla örtülən Muğan çölləri cəlb edir. Düşmən Azərbaycan xalqını əsarətə almaq və yer üzündən silmək istəyir. Lakin alman işğalçıları azad və xoşbəxt Azərbaycan torpağında, poeziya dahisi N.Gəncəvinin uyuduğu torpaqda olmayacaq” [4].

S.Vurğun çıxışında Azərbaycan xalqının məğrur və azadlıqsevər olduğunu qeyd etmişdir: “Çiyinlərində azadlıq və müstəqilliyi uğrunda minillik usanmaz mübarizə, Koroğlu və Babəkin şənşöhrəti olan xalq, düşməne doğma torpağını tapdalamağa heç vaxt imkan verməyəcək... Bu gün də Azərbaycan xalqı cəbhəyə ən yaxşı oğul və qızlarını yollamaqla ölməz əcdadlarının qəhrəmanlıq ənənələrinə sadıq qalır... Faşist işğalçıları Zaqafqaziyaya daxil ola bilməyəcəklər! Ölərik, amma Hitler ordusunu müqəddəs torpağımıza buraxmırıq. Qardaşlar, şir kimi döyüşək və bilin ki, Vətən uğrunda ölüm ölümsüzlükdür” [10].

“Sovet Acarıstanı” qəzetinin 20 mart 1966-cı il tarixli sayında “Həyata vurğun. Səməd Vurğunun 60 illiyinə” başlıqlı məqalə dərc olunmuşdur. Məqalədə oxuyuruq: “...1956-cı il mayın 12-də Bakıda Səməd Vurğunun anadan olmasının 50 illiyi qeyd olunurdu. Yubilyara böyük minnətdarlıq, sevgi, hörmət və heyranlıqlarını ifadə etmək üçün çoxsaylı dostları və istedadının pərəstişkarları – K.Simonov, Q.Leonidze, N.Zaryan, Q.Qulyam və b. müraciət edirdilər. Təəssüflər olsun ki, Opera Teatrının dolu zalında yubilyarın özü yox idi. Şair ağır xəstəliklə yatağa düşmüşdü. 1956-cı il mayın 27-də onun ürəyi dayandı. 1961-ci ildə Bakıda Azərbaycan Xalq şairinin heykəlinin açılışı oldu” [4].

Azərbaycanlı şairin həyat və yaradıcılığından ətraflı bəhs edən məqalənin müəllifi N.Qoquadze Vurğun təxəllüsünün mənasını oxuculara belə izah edib: “Səməd Yusif oğlu Vəkilov Azərbaycan şairlərinin qədim ənənələrinə uyğun olaraq yaradıcılıq yolunun başlanğıcında bu təxəllüsü seçərək oxucuların düşüncəsində özünün xarakterinə xas ən zəruri cəhəti vurğulayıb. Lakin burada söhbət konkret sevgiliyə deyil, həyatın özünə və ona sadıq xidmətə vurğunluqdan gedir. S.Vurğun bu cür olub və həyatının sonuna qədər də belə qalıb”. Müəllifin fikrincə, “Azərbaycan” şeiri S.Vurğunun ən yaxşı əsərləri sırasında yer alıb və bu əsər doğma diyar, onun yaradıcı və qurucu, azad xalqından ilhamlanmış nəğmədir. O da qeyd olunub ki, S.Vurğun yalnız şair və dramaturq deyil, eyni zamanda, təcrübəli tərcüməçidir, keyfiyyət və orijinala yaxınlığı baxımından onun tərcümələri xüsusilə seçilir. S.Vurğun rus, gürcü və digər qardaş xalqların ədəbiyyatlarından xeyli nümunələri, o cümlədən, N.Gəncəvinin “Leyli və Məcnun”, Ş.Rustavelinin “Pələng dərisi geyinmiş pəhləvan”, A.S.Puşkinin “Yevgeni Onegin”, M.Qorkinin “Qız və ölüm” poemalarını, İlya Çavça-

vadzenin “Şair”, “Vətən”, C.Cabayeivin “Ellər baharı” şeirlərini, həmçinin, M.Y.Lermontovun, T.Şevçenkonun, V.Mayakovskinin və digərlərinin bir sıra əsərlərini yüksək sənətkarlıqla Azərbaycan dilinə tərcümə etmişdir. Məqalədə S.Vurğunun böyük gürcü şairi Ş.Rustavelinin “Pələng dərisi geyinmiş pəhləvan” poemasının tərcüməsi üzərində böyük məsuliyyət hissi ilə çalışdığı xüsusilə vurğulanıb [4].

S.Vurğunun 1955-ci ilin oktyabr ayında klassik gürcü şairi D.Quramişvilinin yubiley təntənəsində iştirak etmək üçün Tiflisə etdiyi səfər də yaddaşlara möhkəm həkk olunub. Professor Mədəd Çobanovun Bolnisi şəhərində çap olunan “Qələbə bayrağı” qəzetinin 15 iyul 1976-cı il tarixli, № 386-cı (4983) sayında “S.Vurğunun anadan olmasının 70 illiyi qarşısında” rubrikası altında dərc olunmuş “Nəğməkar şair və Gürcüstan” sərlövhəli məqaləsində oxuyuruq: “Tbilisi, oktyabr, 1955-ci il, Ş.Rustaveli adına Gürcüstan Dövlət Dram Teatrının salonu. Burada bir təntənə vardı. Böyük gürcü şairi D.Quramişvilinin anadan olmasının 250 illik yubileyi məclisinə ölkəmizin hər yerindən çoxlu şair, nasir və dramaturq gəlmişdi. Şənliyə məşhur sovet şairi K.Simonov sədrlik edirdi. Ağsaçlı, uca-boylu, enlikürəkli, lakin ömrünün hələ yarım əsrini yaşamamış, tərlən baxışlı bir adam nəfəsini dərərək xitabət kürsüsünə qalxanda gurultulu, sürəkli alqışlar qopdu. Bu, Azərbaycanın Xalq şairi S.Vurğun idi. Ədəbi təntənədə ilk dəfə o çıxış etdi. Hamının nəzər-diqqəti ona yönəlmişdi. Şairin simasında böyük bir qürur, güclü insanpərvərlik, vətənpərvərlik duyğuları hiss olunurdu. O, əlini ağ saçlarına uzadaraq yüksək bir ton, ahəngdar bir ritmlə “Şair, nə tez qocaldın sən!” şeirini oxudu... Xalqlar dostluğu və qardaşlığının carçısı S.Vurğun şeirini qurtarıb aram-aram nəfəsini dərib yerində oturdu. Xitabət kürsüsünə rus şairi K.Simonov qalxdı. O, S.Vurğunun “Şair, nə tez qocaldın sən!” şeirinin tərcüməsini rus dilində oxudu. Tənqidçilərin “poeziya allahı” adlandırdığı S.Vurğun bu etimada layiq idi. O, sovet poeziyasının “Qızıl fonduna” daxil olan zəngin söz incilərində bu dostluğu və qardaşlığı sonsuz bir ilhamla tərənnüm etmişdir” [6].

“Sovet Acarıstanı” qəzetinin 26 noyabr 1976-cı il tarixli sayında şairin 70 illiyinə həsr olunan “Şair, vətənpərvər, dost” sərlövhəli məqalə də dərc edilib. Müəllifi “Sovet Gürcüstanı” qəzetinin o zamankı redaktoru S.Süleymanov həmin məqaləsində Gürcüstanın Xalq şairi G.Leonidzenin S.Vurğun haqqında dediyi fikirlər yer alıb: “S.Vurğun bizim dostumuz, daha dəqiq həmyerlimizdir. O, Kürün sahilində, Gürcüstanla sərhəddə yerləşən Qazax rayonunun Salahlı kəndində anadan olub. Yeri gəlmişkən, rəvayətə görə, S.Vurğunun ulu babası Alı ağa gürcü çarı II İrəklinin dostu olub və ona yadellilərə qarşı mübarizədə kömək göstərüb” [4].

Gürcü şair G.Leonidze böyük Azərbaycan şairi S.Vurğunun yaradıcılığına yüksək qiyməti bu sözlərlə ifadə edib: “S.Vurğun Azərbaycan ədəbiyyatının balı və südü, duzu və çörəyidir”. Məqalədə qeyd olunub ki, 1954-cü ildə sovet yazıçılarının ümumittifaq qurultayında S.Vurğun öz məruzəsində Q.Tabidze, Q.Leonidze, S.Çikovani və K.Kaladzenin poetik irslərini təhlil edib, Ş.Rustaveli, İ.Çavçavadze, A.Tsereteli kimi dahilərin adlarını xatırlayıb. Müəllif şairin hələ 1935-ci ildə Tbilisidə “Şeirlər və poemalar” kitabının nəşr olunduğunu yazıb. Qeyd edib ki, 1940-cı ildən etibarən Gürcüstan mətbuatında S.Vurğunun şeir və poemaları mütəmadi çap olunub, 1958-ci ildə şairə L.Eradzenin tərcüməsində onun əsərlərindən ibarət “Seçilmişlər” kitabı işıq üzü görüb. 1975-ci ildə gürcü dilində nəşr olunan “Sovet Azərbaycanı şairlərinin şeirləri” adlı kitaba şairin bir sıra şeirləri daxil edilib. “Merani” nəşriyyatında S.Vurğunun 70 illiyi münasibətilə şair Karlo Kaladzenin redaksiyası altında gözəl tərtibatda “Səməd Vurğun” kitabı çapdan çıxıb [4].

S.Vurğunun 70 illik yubileyi ilə əlaqədar həm Tiflisdə buraxılan mərkəzi qəzetlərdə, həm də Marneuli, Bolnisi, Dmanisi və Qardabani rayonlarında buraxılan qəzetlərdə silsilə yazılar çap olunmuşdu. “Sovet Gürcüstanı” qəzetinin 4 may 1976-cı il tarixli sayında A.Bayramovun “Dostluq nəğməkarı”, 1 iyun 1976-cı il tarixli sayında B.Devitayanın “Şairin evi-xalqın ürəyindədir”, 17 iyun 1976-cı il tarixli sayında A.Hüseynovun “Dost dəsmal götürər”, 19 iyun 1976-cı il tarixli sayında Sabir Nurinin “Vurğun qəlbimizdədir” və s. məqalələr diqqəti cəlb edir.

Böyük Azərbaycan şairi S.Vurğunun yubileyi münasibətilə azərbaycanlılar yaşayan bölgələrdə, orta məktəblərdə, mədəniyyət və maarif müəssisələrində təntənəli yığıncaqlar, yubiley tədbirləri keçirilmişdir. “Sovet Gürcüstanı” qəzetinin 4 may 1976-cı il tarixli sayında oxuyuruq ki, S.Vurğunun 70 illik yubileyi ilə əlaqələr Dmanisi rayonunun Qəmərli, Saqareco rayonunun Ləmbəli, Marneuli rayonunun Qırıxlı orta məktəblərində maraqlı tədbirlər keçirilmiş, şairin həyat və yaradıcılığı haqqında məruzələr dinlənilmiş, sevimli şairimizin şeirləri söylənilmişdir.

Görkəmli gürcü tənqidçisi və ədəbiyyatşünası G.Şişşvili “Sovet Gürcüstanı” qəzetinin 27 mart 1976-cı il tarixli sayında dərc etdirdiyi “Azərbaycanın xalq şairi” sərlövhəli məqaləsində S.Vurğun poeziyasının xəlqiliyindən, təkrarolunmaz bədii xüsusiyyətlərindən geniş söhbət açmış, “Azərbaycan” şeirini “Azərbaycan xalqının milli himni” adlandırmışdır.

S.Vurğunun 70 illik yubileyi ilə əlaqədar səhifələrində silsilə yazılar çap olunan “Sovet Gürcüstanı” qəzetinin 16 noyabr 1976-cı il tarixli sayı isə bütünlüklə şairin həyat və yaradıcılığına həsr edilmişdir. Qəzetin səhifələrində çap olunmuş şeirlər, xatirələr, şəkillər və başqa publisistik yazılar Səməd Vurğun şəxsiyyətinə və yaradıcılığına daha yaxından bələd olmaq baxımından çox maraqlıdır. O.Əhmədovun “Vurğunum” şeiri isə axıcılığı və məzmunu ilə diqqəti xüsusilə cəlb edir. Şəmistan Nəzirli həmin şeir haqqında belə yazmışdır: “Nədənsə, mənə elə gəldi ki, A.Aslanovun 25 il qabaq yazılmış bir bəndi ilə bu şeir arasında qohumluq, yaxınlıq, daha doğrusu, Aslan şeirinin davamı var:

*Qoy düşməsin yolun bizdən uzağa,
Düçar olma, sən borana, sazağa.
Ürək səni qovuşdursun Qazağa,
Borçalıdan gəlsin səsin, Vurğunum!
Sənə uğur, Dilcan desin, Vurğunum!”* [9, s.241]

Bolnisi şəhərində nəşr olunan “Qələbə bayrağı” qəzetinin 10 aprel 1978-ci il tarixli № 45-ci (4044) sayında dərc olunmuş məqalədə oxuyuruq: “...Mənim (Leyla Eradzenin – M.Ç.) 25 yaşımla onun “Azərbaycan” şeirini gürcü dilinə tərcümə etmişdim. Bizi İ.Noneşvili tanış etdikdə o, gülərək dedi: – Çox şadam ki, mənə böyük Rustavelinin nəvələri öz dillərində oxuyurlar...” [8], – deyə Səməd Vurğun böyük hörmət və ehtiramla xatırlayan Leyla Eradze sonralar şairin “Zəncinin arzuları” poemasını və bir sıra şeirlərini Georgi Leonidzenin təklifi ilə orijinaldan tərcümə etmiş və 1958-ci ildə Tbilisidəki “Sabçota Sakartvelo” nəşriyyatında ayrıca kitab halında çap etdirmişdir. Heç şübhəsiz ki, həmin kitabdakı tərcümələrin müvəffəqiyyətli çıxmasında o vaxtlar gənc mütərcimin böyük gürcü şairinə hesabat verməsi də az rol oynamamışdır. Təsədüfi deyil ki, bu tərcümələr G.Leonidze oxuyub bəyənmiş və çapını məsləhət görmüşdür.

“Seçilmiş əsərlər” (“Rçeuli”) adlanan həmin kitab şairin “Mən tələsmirəm” şeiri ilə açılır. Bu şeiri rus dilinə məşhur rus şairi Konstantin Simonov tərcümə etmişdir. K.Simonovun Səməd Vurğunla dostluğu, onun bir sıra şeirlərinin, xüsusilə, “Şair, nə tez qocaldın sən” şeirini rus dilinə böyük sənətkarlıqla tərcümə etməsi məlumdur. Lakin tərəddüd etmədən demək olar ki, “Mən tələsmirəm”in gürcü dilinə tərcüməsi K.Simonovun rus dilinə tərcüməsi ilə cəsarətlə rəqabətə girə bilər və bir sıra cəhətlərinə görə üstün gələr [2]. K.Simonov “Soqreemşya nemnoqo, - qovoryu” tərcümə etmişdir. Məlumdur ki, S.Vurğun sadəcə olaraq “İsinmək” istəmir, bu isinməyin məkanını, yerini də deyir: “Mehriban düşüncələrin isti qucağında”. L.Eradzedə bu beyt demək olar ki, orijinalda olduğu kimi səslənmişdir.

Leyla xanımın tərcüməçilik məharəti bir də orasındadır ki, o, S.Vurğun yaradıcılığına xas olan hikmətli, aforizm kimi səslənən fikirləri, frazeoloji və idiomatik ifadələri gürcü dilində qoruyub saxlamağa səy göstərmiş və bunu məharətlə bacarmışdır.

Şairin “Salam, Moskva!”, “Ziyafət”, “Marksın qəbri üstündə”, “Alman bənnası və sovet zabiti”, “Deyin, gülün, övladlarım” və s. şeirləri L.Eradzenin tərcüməsində demək olar ki,

nöqsansızdır və tərcümə ədəbiyyatının nailiyyəti hesab oluna bilər. “Bahar düşüncələri”, “Düşüncələr”, “Körpünün həsrəti”, “Təyyarə meydanında”, “Rəssamın son əsəri”, “Gödəkçə”, “Göz aydınlığı”, “Dörd saz”, “Mən və Bahar”, “Ürək”, “Ananın öyüdü”, “Həsrət”, “Azərbaycan”, “Bahar”, “Anama”, “Orduya”, “Şikəstəyə məktub”, “Gecə”, “Əzilmə”, “Tarla nəğməsi” və s. şeirlərin eləcə də, “Muğan” poemasından “Muğanlı qız” parçasının və “Zəncinin arzuları” poemasının tərcümələri haqqında da xoş sözlər söyləmək olar.

S.Vurğunun L.Eradzenin tərcüməsi ilə 1958-ci ildə Tbilisidə gürcü dilində çap olunmuş “Seçilmiş əsərləri” kitabında işıq üzü görmüş əsərlərin bəziləri gürcü dilinə müxtəlif tərcüməçilər tərəfindən bir neçə dəfə tərcümə olunub. O cümlədən “Azərbaycan” şeiri üç dəfə, “Zəncinin arzuları” poeması iki dəfə. “Zəncinin arzuları”nın ilk tərcüməsi O.Kupravaya məxsusdur. “Axləqazrda kommunisti” qəzetinin 1954-cü il 20 iyul tarixli sayında dərc olunmuşdur. Doğrudur, poema həm O.Kupravanın, həm də L.Eradzenin tərcüməsində müvəffəqiyyətli çıxmışdır. Lakin qeyd etməliyik ki, birinci tərcüməçi əsərin rus tərcüməsinə (poemanı rus dilinə M.Aliger çevirmişdir), ikinci tərcüməçi isə əsərin orijinalına sadıq qalmışdır. O.Kuprava poemanı rus dilində olduğu kimi “Neqr qovorit” – “Labaraqobe zanqi” – “Zənci danışır”, L.Eradze isə orijinalda olduğu kimi “Zəncinin arzuları” – “Zanqis survilebi” adlandırmışdır. O.Kupravanın poemanı rus dilindən çevirməsi əsərin istənilən parçasının tərcüməsi ilə müqayisədə nəzərə çarpır. L.Eradzenin tərcümə etdiyi “Zəncinin arzuları” isə S.Vurğun sənətkarlığının bir sıra cəhətlərini – yüksək şeiriyyətini, hikmətliliyini, ləngərli, ağır siqlətli misralar yaratmaq bacarığını, böyük vətəndaşlıq ehtirasını və pafosunu özündə cəmləşdirmişdir. A.Abdulla haqlı olaraq yazmışdır ki, beynəlxalq problemlərə həsr olunmuş əsərlər içərisində özünə layiqli yer tutan “Zəncinin arzuları” poemasını tərcümə etmək həm məsuliyyətli, həm də şərəfli işdir və tərcüməçilər arasında bu məsuliyyəti ən çox L.Eradze hiss etmişdir. Elə buna görə də onun tərcüməsi daha müvəffəqiyyətli çıxmışdır [2].

L.Eradze S.Vurğun poeziyasının gürcü dilinə tərcüməsi üzərində yaradıcılıq işini daim uğurla davam etdirmiş, şairin yeni-yeni əsərlərini gürcü dilinə çevirmişdir. Elə buna görə də, ədəbiyyatımızın bu sadıq dostuna sevimli şair-tərcüməçimiz A.Abdulla öz sevgi və duyğularını yazmaqla bərabər yeri gəldikcə bəzi iradlarını da söyləməyi unutmamışdır. O, təəssüf hissi ilə qeyd etmişdir ki, “Bahar”, “Düşüncələr” şeirlərinin tərcüməsi orijinaldan çox aşağı durur. Leyla xanım da bəzi tərcüməçilər kimi bəzən “ixtisarçılığa” meyil göstərmişdir: “Zəncinin arzuları” poemasının bir hissəsi, “Muğan” poemasında şairin pambıqçı qızla söhbəti və həmin poemadakı “Olur” rədifli qoşma xeyli ixtisarla tərcümə olunmuşdur. “Azərbaycan” şeirində isə:

*“Havalansın Xanın səsi, Qarabağın şikəstəsi” – beyti,
 “ფეხობდნობს ხანის ზანგის, და სიკასტა ყარაბაგის”, –
 “(De ismodis sazis hanqi, Da Şikasta Qarabağis.)” –*

şəklində tərcümə olunmuşdur ki, bu da düzgün deyil. Görünür, mütərcim buradakı “Xan” sözünün mənasını düzgün başa düşməmiş, onun məşhur Azərbaycan müğənnisi Xan Şuşinskinin adı olduğunu bilməmiş, ona görə də “Xan”ı “saz”la əvəz etmişdir. Bu iradlardan sonra A.Abdulla öz arzularını da bildirmişdir: “Azərbaycan ədəbiyyatını, xüsusən şeirimizi, S.Vurğun irsini böyük məhəbbətlə sevən Leyla xanımın yeni tərcümələrinin sənətkarlıq baxımından daha kamil olacağına böyük ümidlər bəsləyirik. Axı, o, haqqında danışdığımız əsərləri təxminən qırx il bundan qabaq tərcümə edib”.

Bəli, Leyla xanım sonralar da bu xeyirxah işi uğurla davam etdirmişdir. (Bu barədə “Leyla Eradze və Azərbaycan”, “Səməd Vurğun və Leyla Eradze”, “Dilarə Əliyeva və Azərbaycan” və s. sərəlövhəli məqalələrimizdə ətraflı söhbət açmışıq.)

Borçalıda nəşr olunan “Qarapapaqlar” jurnalının 2007-ci il 5-ci sayında R.Məmmədlinin “S.Vurğun Gürcüstanda çap olunan Azərbaycandilli mətbuatda” məqaləsi dərc olunmuşdur. Müəllif məqalədə S.Vurğunun bədii sözün, hər bir misranın məsuliyyətini dərk edən ən məşhur şairləri-

mizdən biri adlandırmış və onun yaradıcılığında doğma yurd, xalq, ana dili, el-oba mövzularının geniş yer tutduğuna görə sevimli şairimiz xalqımızın hafizəsində vətənpərvər, nəcib insan kimi qalmasını xüsusilə vurğulamış, qeyd etmişdir ki, “yaradıcılığa başladığı ilk gündən şair daim axtarışda olmuş, həm məzmun, həm də formaca yeni əsərlər yaratmışdır. Elə ilk şeirlərindən ilhamlı qələm sahibinin yetişdiyi aydın hiss olunan, sonralar özünün yaratdığı ölməz əsərləri ilə böyük və zəngin tarixi olan Azərbaycan ədəbiyyatında çox böyük və şərəfli yer tutan S.Vurğun xalqımızın mübariz ruhunu, onun yaşamaq və həyat eşqini, adət və ənənələrini, nikbinlik və inamla dolu fəlsəfəsini tərənnüm etmiş, ürəklərdə özünə əbədi heykəl yaratmışdır. Böyük yaradıcılıq və tükənməz istedad sahibi olan S.Vurğun ana dilimizin şeiriyyət və ahəngini dərinlən duymuş, onu öz yaradıcılığı ilə daha da zənginləşdirmişdir” [7].

Cəmilə Babayeva şairin Gürcüstanın Parlament Kitabxanasının “Azərbaycan fotoxronikası” bölməsində saxlanılan arxiv fotosəkillərindən bir neçəsini oxuculara təqdim etmişdir. Şəkillərdə S.Vurğun övladları ilə, qardaşı M.Vəkilovla (1932), ovda olması, rus şairi M.Şoloxov, gürcü şairi G.Leonidze ilə görüşləri əks olunub [4].

Nəticə / Conclusion

Göründüyü kimi, Gürcüstanda Azərbaycan, gürcü, rus və s. dillərdə nəşr edilən mətbuat orqanlarında S.Vurğunun həyatı, yaradıcılığı, şəxsiyyəti, insanpərvərliyi, dostluğu və s. xüsusiyyətləri haqqında müntəzəm olaraq qiymətli materiallar çap olunmuşdur. Həmin yazılar vasitəsi ilə böyük şairin mütərəqqi və qabaqcıl ideyaları ilə həm biz, həm də gürcü ictimaiyyəti daha yaxından tanış olmaq imkanı qazana bilmişdir. Sözsüz ki, bütün bunlar, əbədi qonşu olan iki xalqın dostluq münasibətlərinin daha da möhkəmlənməsinə, Azərbaycan-gürcü ədəbi əlaqələrinin daha yüksək səviyyədə inkişafına xidmət etməsi baxımından böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Ədəbiyyat / References

1. Abdulla A. Dost sözü. “Sovet Gürcüstanı” qəzeti, 27 mart 1976, № 37 (7547).
2. Abdulla A. Dostluq müqaviləsi. “Sovet Gürcüstanı”, 30 mart 1976, № 38 (7548).
3. Azərbaycan sovet ədəbiyyatı. – Bakı: Maarif, 1988, 540 s.
4. Babayeva C. Səməd Vurğun və Gürcüstan: şairin ulu babasını gürcü çarı ilə nə bağlayır? – Araşdırma. 27 may, 2021, <https://report.az/edebiyat/semed-vurgun-ve-gurcistan-sairin-ulu-babasini-gurcu-cari-ile-ne-baglayir-arasdirma>
5. Borçalı (Çobanlı), M. Gürcüstanda Azərbaycan mətbuatı. – Bakı: Təhsil, 1998, 112 s.
6. Məmmədli R. S.Vurğun Gürcüstanda çap olunan Azərbaycandilli mətbuatda. “Qarapapaqlar” j., № 5, may 2007.
7. Nəzirli Ş. Yaddaşlarda yaşayan Vurğun. – Bakı: Şərq-Qərb, 1996, 292 s.
8. Məmmədov A. S.Vurğun və Gürcüstan. “Qələbə bayrağı”, 10 aprel 1978.
9. Vurğun S. Bizim andımız. – Tbilisi: “Zarya Vostoka” qəzeti, 1942, 24 avqust.